נומער 67 68

יאהרגאנג 8

יום־טוב אויסגאבע

לכבוד

פיניף יאר בנות-אגודת-ישראל

הארכיון היהודי
ארכיון אסופות

ב״ה, לאדזש, ניסן תרצ״א

אין דער הייבטיקער יום-טוב אויסגאַבע:

א) צום יום-טוב פין בנות-אגודת-ישראל . . א. ג. פרידנזאן
ב) הימן פון בנות-אגודת-ישראל . . . שמואל נאַדלער
ג) אילוסטרירטע הגדות של פסח . . . .
ד) דער רוף וואָס איז דערהערט געוואָרן דר. יהודית ראָזנבוים
ה) שוועסטערלעכע פריינטשאַפט . . חוה לאַנדסבערג
ו) פון דעמלט ביז היינט . . . . . שרה שענירער
ז) צו דער מדרגה פון שלימות . . . . . ריזל ראזאַ
ח) אַן-אַרבעט לשם שמים . . . שרה פעסא גוטמארגן
ט) צוריק צום פאַרלוירינים גן-עדן . . . אסתר ראזא
י) אתה בחרתנו (ליד) . . . . . אליעזר שינדלער
יא) אַפאָריזמען . . . . דר. נתן בירנבוים
יב) משה רבינו-ס פטירה . . . . ד ר. שלמה בירנבוים
יג) ביי אַ שבת-דיק גלעזל טיי וו. לייכטער און בנימין מינץ
יד) נאַציאָנאַלע גאווה און יידישע אויסדערוועלטקייט י. ל. אָרלעאַן
טו) ראש השנה ביי די ביימער . נטע ירוחם בערלינער
טז) רעפלעקסן . . . . לייב פיינגאלד
יז) קונסט און קריטיק . . . . . . יחיאל פיינער
יח) פון קנעכטשאַפט צו פרייהייט * . הרב דר. מ. הכהן
יט) די יידישע בלום פון וועגעדיק . . . . . . א — ן
כ) דאָס לאַנד מצרים . . . . א. גנאם
כא) אַ מענטש אינים שאָטן פונים באַרג . . . איש-לוי
כב) ביי די גרים אין קירגיזנסטעפ . . . . א. שינדלער
כג) ליל שמורים אויפן מלחמה-פראָנט . . . המאירי
כד) ערב ראש חודש ניסן ביי קבר רחל . . ב. סאקאלאוו
כה) צווישן טאָג און נאַכט . . . . . . ל. שטשעקאַץ
כו) אַריינגעגאַרט . . . . ל. שיף

חברות און פירערנס שרייבן וועגן פינף יאָר בנות אגודת ישראל

כז) חנה גוטער (לאָדזש) כח) בלומא קליין (סאסנאָוויץ) כט) בתי׳ גאַשעלסקא (פולטוסק) ל) רבקה טשערניק (פאַביניץ) לא) עלקע ראָטשטיין (וואַרשע) לב) שרה יהודית גרזעבמאַכער (וואַרשע) לג) מלכה שטאַקמאַן (גאַרוואָלין) לד) רבקה עלבוים (וואַרשע) לה) שרה ראָזן (ווענגראָוו) לו) מרים בידערמאַן (וואַרשע) לז) חי׳ פרומיט גייער (בּרזעזשין) לח) גיטל בענדזל (ביאַלע ראַוו.) לט) חוה גילערנטער (יאַנאָוו לוב.) מ) רבקה ווייסבראָט (קראַשניק) מא) רות ראָזן (אָסטראָוו) מב) ברכה וויינמאַן (שידלאָוועץ) מג) אַ ערנסטע שמחה — מרים טויבע מד) פרישע שורות מה) הכנות צום חודש „יידישקייט און יידיש“ מו) פרוי ,שענירערס גיזאַמלטע שריפטן מז) רשימה פון די זאַמלער פון תרומת חבורה מח) דער נאָנטער צענטראַל-ראַט צוזאַמענפאָר אין וואַרשע מט) מודעות

פינף יאָר בנות אגודת ישראל

1) גאָר די ערשטע פרואוון 2) די ערשטע שפּראַצונג 3) די אָנהייב אַרבעט פון צענטראַלן סעקרעטאַריאַט 4) דאָס ערשטע יאָר 5) דאָס צווייטע יאָר 6) דאָס דריטע יאָר 7) דאָס פערדע יאָר 8) דאָס פינפטע יאָר.

בילדער און אילוסטראַציעס

ציכענונגען און גימעלן פון דער דאַרמשטעטער הגדה
בילד פון קבר רחל.

אונדזער באַוועגונג און בילד

1) די גרינדונגס-קאָנפערענץ פון „בנות“ 2) צווייטער לאַנד צוזאַמענפאָר 3) ערשטער פירערן-קורס אין ראַבקע 4) וועלט-קאָנגרעס אין ווין 5) פגישת חברות אין בעלכאַטאָוו 6) קרייז-קאָנפערענץ אין פולטוסק 7) קרייז קאָנפערענץ אין פאַביניץ 8) בית-יעקב סעמינאַר אין ווין 9) צווייטער פירערן-קורס אין ראַבקע 10 בנות-קאָלאָניע אין בענדין 11) קראָקאָווער בנות-קאָלאָניע אין ראַבקע.

ארכיון אסופות

דער נאָנטער צענטראַל-ראַט צוזאַמענפאָר אין וואַרשע

ווי שוין בעקאַנט, ווערט זונטיק און מאָנטיק ט׳–י׳ אייר (26 און 27 קוויעטשן) זיין אין וואַרשע דער צענטראַל-ראַט צוזאַמענפאָר פון בנות-אגודת-ישראל. אַ חוץ די חברות פון צענטראַל-ראַט ווערט אבער אויך גיבעטן יעדער בנות-אָרגאַניזאַציע צושיקן דעלעגאַטנס.

די צאָל פון די דעלעגאַטנס זענען לויט די פאַרקויפטע תרומת-חברות. פון יעדע 25 ת״ח צו איין דעלעגאַט. די צאָל געסט צום צוזאַמענפאָר אומבאַגרעניצט.

דער סדר היום פון צוזאַמענפאָר ווערט אַרומנעמען די וויכטיקסטע פּראָבלעמען און שאלות פון ארטאדאקסישן פרויען - לעבן בכלל און דער יוגנט בפרט: צוו. אַנד. זאלן באַהאַנדלט ווערן די ענינים פון בילדונג-פראַגן ביי דער פרוי, פרויען גלייכבערעכטיקונג אינים זין פון דער תורה, יוגנט-פּראָבלעמען, סאציאַלע און פילאַנטראָפּישע אַרביטן, פּרעסע און ליטעראַטור וועגן יידיש לשון און יידישקייט, ארץ ישראל און נאָך פאַרשידינע וויפטיקע ענינים.

שוין היינט איז באַוואוסט, אז דער צוזאַמענפאָר, האָט אַרויסגירופן, אַ שטאַרקע פאַראינטערעסירונג אין די ברייטסטע ארטאָדאקסישע פרויען-קרייזן און גאַנץ באַזונדער אין די רייען פון אונדזערע חברות.

דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט אין וואַרשע, גיט זיך די גרעסטע מי, אַז דער צוזאַמענפאָר זאל אויספאַלן וואָס אימפּאָזאַנטער. אַכט טעג פאַרן צוזאַמענפאָר, ווערט איבערגיטראָגן דאָס ביורא פון דער בנות-צענטראַלע קיין וואַרשע און ווערט דאָרט זיין אַקטיוו אין דער צוגרייט-אַרבעט.

עס איז אויך שוין זיכער, אַז צום צוזאמענפאָר וועלן קומען חשובע פערזענלעכקייטן פון לאַנד און אויסלאַנד. די פייערלעכע ערעפענונגס-זיצונג ווערט זיין אין זאַל פון וואַרשעווער שטאָט-ראַט. אויך וועלן זיין הנחות אויף דער באַן ביי דער צוריק רייזע.

אין קומינדיקן נומער ב״י זשורנאַל וועלן מיר ברענגען אויספירלעך, וואָס נוגע דעם סדר-היום אאַ״וו.

פאַרגעסט נישט אין די חול-המועד טעג צו פאַרגרעסערן
די צאָל אבאָנאמענטן פון בית-יעקב-זשורנאַל!

צום יום טוב פון בנות-אגודת-ישראל

אליעזר גרשון פרידנזאן

ס חידושט זיך קיינער נישט ווען דער אָנהייב פון אַן-אַרבּיט גייט צו שווער. מען ברענגט באַלד דערויף אַ ראַיי׳ דעם כּלל „כּל התחלות קשות״ די התחלה אָבער פון דער זאַך, וואָס דאָ רעט זיך דערפון, איז נאָך שווערער ווי ס-איז דער פּשוטער טייטש פון די ווערטער „כּל התחלות קשות״. אַביסל פון דער שווערקייט איז באַקאַנט, מען איז זיך משער, אַז דאָס לייגן דעם יסוד צו אַזאַ באַוועגונג איז נישט געווען אַזוי גרינג, פאַרדאָס אָבער קאָן עס טאַקע נישט מיין זיין ווי אַ השערה. דעם גאַנצן אמת קאָן נאָר וויסן דער, וואָס האָט מיטגילעבט די זריעה-צייט פון דעם בוים, וואָס מיר זעען אים אַצינד אַזוי שיין אויסגיוואַקסן.

אַ מאַמע רעט גיוויינטלעך זייער ווייניק פון די חבלי-לידה פון איר קינד, און כאָטש די דאזיקע ליידן זענען די צומיינסט שווערסטע און ווייטיקע, הערט מען זעלטן, אַז זי זאָל זיי דערציילן; גראָד די יסורים פון איר קינד-ס גיבוירן ווערן פאַרגעסט זי זייער גיך. פאַרוואָס ס-איז אַזוי? גאַנץ פּשוט: די פרייד און דאָס גליק וואָס זי האָט, ווען זי דערזעט, דאָס נייע לעבעדיקע נפש-ל, וואָס איז גיקומען אויף דער וועלט, איז אַזוי גרויס, אַזוי שטאַרק און צוגיסט זיך ברייט און טיף אין אירע חושים, אַז כּהרף-עין פאַרגעסט זי, די גיבוירן-ווייען און זי קאָן די דאזיקע יסורים קיינמאָל מיין נישט גידענקן...

אויך דאָ ווען ס-רעט זיך פון יענים טאָג, ווען ס-איז נולד גיוואָרן די באַוועגונג „בּנות אַגודת ישראל״ קאָנען בשום אופן נישט דערמאַנט ווערן די חבלי-לידה פון דער ברי׳, וואָס איז דעמלט באַשאַפן גיוואָרן.

כ׳גידענק אַז בשעת כ-האָב גילייענט די החלטה אין יענים אָוונט פאַר דעם גרויסן עפנטלעכן מיטינג אין „סקאלא״ זאָל, אַז דער נאָמען פון דער ניי-גיגרינדיטער אָרגאַניזאַציע איז „בּנות אַגודת ישראל״ האָט דער שטראָם פון שמחה און התלהבות, אַזוי פאַרפלייצט די חושים פון אַלע גרינדער און באַשאַפער פון דעם ווערק, אַז ס-וועלן קיינמאָל שוין נישט גידענקט ווערן, די אַלע מניעות און שטיין-שווערע פלאָג, וואָס זענען גיוועזן ביז די דאזיקע פריידיקע שעה איז גיקומען.

בן, וועט מען דערפון שוין נישט שמועסן...

יא, דער נאָמען „בּנות אַגודת ישראל״ אָדער „בּנות״, ווי ס-רופן דאָס אָן טויזנטער און צענטויזנטער איז יעצט אַזוי פּשוט און קיינער וועט נישט מחולק זיין אויף אים. דעמלט אָבער, איז גיווען אַ פּלוגתא דערוועגן. גאָר אַ שטאַרקע מחלוקת און דער נצחון איז גיקומען אויף דעם צד, וואָס היינט זעט מען, אַז ר-איז טאַקע גיוועזן גירעכט.

דער חשובער סאָמפּאָלנער רב ר׳ שמואל דוד לאַסקי, האָט אין זיינס אַ באַגריסונג צום צווייטן לאַנד-צוזאַמענפאָר גיזאָגט אויף דעם וואָרט „בּנות״ אַ רמז, אַז דאָס זענען די „בּונות״ פון אַגודת ישראל און דער דאזיקער רמז איז טאַקע גיוואָרן דער קערן פונים אידעאַל. די אויפשריפט אויף דער פאָן, דער תוכן פונים בּנות פּראָגראַם; ביי יעדער אונטערנעמונגען זאַך, זעט מען טאַקע די בּנות אַלס „בּונות״. זיי טוען אויספירן ווי ס-האָט דאָס שלמה המלך זיי פון לאַנג זיי צוגישריבן „חכמות נשים בנתה ביתה״...

*

יך האָב אַצינד פאַר די אויגן דאָס מאָגערע העפטל „בית יעקב״ פון חודש ניסן תרפ״ו און איך לייען בעיון סעיף ביי סעיף די ההלטות פון דער גרינדונג-קאָנפערענץ. מילא איבער יענע החלטות, וואו ס-רעט זיך וועגן „שטיצן״ „העלפן״, „אַ איינמאָליקע תמיכה פאַר דער אָנהייב אַרבּיט פון דער צענטראַלע״ איז דאָך נישט כּדאי צו פאַרלירן קיין איין וואָרט, וואָס פון זיי איז גיוואָרן, ווייסן דאָך בעסער די, וואָס האָבן דאָס באַדאַרפט טון... אַנדערש איז אָבער, בנוגע די החלטות, וואָס זענען אַרויפגילייגט גיוואָרן אויף דעם אַזוי גי-רופינים **צענטראַלן סעקרעטאַט.**

מיר טוען קיינמאָל זיך נישט באַגניגן מיט דעם וואָס ס-איז גיטון גיוואָרן. אונדזער שיטה איז, אַז הגם מיר האָבן שוין עפּיס גי-שאַפן און אויסגיפירט, זענען אַלץ נאָך פאַראַן אַ גוזמא וויכטיקע און גרויסע זאַכן, וואָס מען האָט זיי נאָכנישט גיטון און דערויף וועט מען דאַרפן אָפּגעבן אַ דין וחשבון. דער עיקר איז אָבער צונ-ערשט דער רצון, צו פאַרמאָגן דעם אמתן שטאַרקן ווילן אויסצופירן דאָס התחייבות, וואָס איז אונדז גיגעבן גיוואָרן און נאָך מיין, דאָס התחייבות, וואָס מיר האָבן אויף זיך אַליין גינומען. אַז אַט דער דאזיקער פייערדיקער רצון האָט אונדז קיינמאָל נישט פאַרפעלט, דערויף איז דער בעסטער עדות די הויכע מדריגה אויף וועלכע די באַוועגונג שטייט שוין היינט. אמת, ס-הערן זיך שוין שטימען, אַז די באַוועגונג דאַרף גי-פירט ווערן צו דער מדרגה פון שלימות, אָבער אַז מען האַלט שוין דערביי איז אויך שוין אַ שיינע מדרגה...

אין סאַמע דער ערשטער החלטה פון דער גרינדוגס - קאָנפערענץ ווערט גיזאָגט: „בּנות אגודת ישראל״ האָט דעם ציל באַוואוסטזיניק צו מאַכן אירע חברות, אַלס תורה-גיטרייע יידישע טעכטער אין פּריוואַטן און עפנטלעכן לעבן.

עס פאַרשטייט זיך פון אַליין, אַז די דאזיקע החלטה האָט גיקענט בלייבן אַ חספא בעלמא, אַ שיינע מליצה-דיקע פראַזע און אַ פרומער ווּאונטש אויפן פּאַפּיר.

הארכיון היהודי

צענטר. סעקרעטאַריאַט פאַר דער אָרגאַניזירונג פון אָרטאָדאָקסישע יוגענד-פרויען-אָרגאַניזאַציעס אין פּוילען, א. ג. „עזרה״.

אין הסכּם מיט׳ן בּעשלוס פון דער „בּית יעקב״-קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען אין וואַרשאַ אדר ה. י., מכּח שאַפן אין לאָדז אַ סעקרעטאַריאַט פאַר דער אָרגאַניזירונג פון אָרטאָדאָקסישע אָרגאַניזאַציעס פאַר יוגענד-פרויען, — איז אונזער רעדאַקציע צוגעטרעטן האָבן [illegible] דעם ווייכטיגען בעשלוס און אַזאַ סעקרעטאַריאַט ווערט אינ׳ם היינטיגען חודש שוין גערופען אין לעבען.

ארכיון אסופות

דער סעקרעטאַריאַט אונטערנעמט אַ ברייטע, פּלאַנמעסיגע און סיסטעמאַטישע אָרגאַניזירונגס-אַרבייט פאַר׳ן שאַפען אין פּוילען אַ נעץ אָרגאַניזאַציעס פאַר דער פרויען-יוגענד, וואָס ענדיגען די שולען, לויט׳ן מוסטער פון דער בעוואוסטער „עזרה״-אָרגאַניזאַציע („אגודת ישראל-מעדכען-גרופּ ן״) אין דייטשלאַנד.

דער סעקרעטאַריאַט שטעלט זיך צווישען אַנדערען פאָלגענדע אויפגאַבען:

1) אויסאַרבייטען אַ גענויען פּראָגראַם פאַר די אָרטאָדאָקסישע יוגענד-פרויען-אָרגאַניזאַציעס.

2) פעררעגיסטרירען און צענטראַליזירען די אַרבייט פון די שוין-עקזיסטירענדע יוגענד-פרויען-אָרגאַניזאַציעס און שאַפען נייע.

3) שאַפען אַ רעפערענטען-קרייז פון פרויען-רעדנערינס וואָס זאָלען פון צייט צו צייט בעזוכען די פּראָווינץ און האַלטען רעפעראַטען לויט די אָנווייזונגען און דירעקטיווען פון סעקרעטאַריאַט.

4) מינדעסטענס יעדע צוויי וואָכען אַרויסשיקען צו אַלע פערעגיסטרירטע „עזרה״-גרופּען העקטאָגראַפישע רעפעראַטען איבער פערשידענע יהדות-פּראָבּלעמען אינ׳ם גייסט פון דער יודישער טראַדיציע.

פונ׳ם קומענדיגען נומער אָן, וועט אין אונזער זשורנאַל זיך געפינען אַ ספּעציעלע ביילאַגע, געווידמעט די אינטערעסען פון די אָרטאָדאָקסישע יוגענד-פרויען אָרגאַניזאַציעס „עזרה״ אונטער׳ן נאָמען:

„עזרה-בלעטער״

ס׳דאַרפען איבעראַל זיך גרינדען „עזרה״-גרופּען, וועלכע זאָלען פון זיך אויסצוהאַלטען צייטוויליגע פערהאַלטונגען און אונז דערוועגען גענוי מודיע-זיין. די ערטער, וואו ס׳עקזיסטירען שוין אָרטאָדאָקסישע יוגענד-פרויען-גרופּען און חילען גערופען ווערען מיט׳ן נאָמען „עזרה״ — דאַרפען אונז דערוועגען מיטטיילען. —

אונזער סעקרעטאַריאַט האָט זיך געשטעלט אין אַ ענגערען קאָנטאַקט מיט דער „עזרה״-צענטראַלע אין דייטשלאַנד. צום דעם צוועק פאָהרט אויך אָב בּקרוב קיין אויסלאַנד אונזער רעדאַקטאָר ה׳ א. ג. פרידענזאָן.

וועגען אַלע פּרטים און אינפאָרמאַציעס קען מען זיך ווענדען אויפ׳ן אַדרעס פון סעקרעטאַריאַט:

Sekretarjat „Ezra“, Łódź, Skrz. poczt. № 146.

בּעמערקונג:

היות ווי דער סעקרעטאַריאַט האָט נאָך נישט קיין שום פאָנד, וועט געענטפערט ווערען נור אויף די בריף און אָנפראַגען,

וואו ס׳וועט זיין ביינעלעגט אַ פּאָסט-מאַרקע פון לכל הפּחות, 25 גראָשען אויף תשובה.

די ערשטע מודעה וועגן דער גרינדונג פון צענטראַלן סעקרעטאַריאַט אין אלול נומער ב״י זשורנאַל תרפ״ה

און זאל עס טאַקע דאָ גיזאָגט ווערן : בכדי דאָס דאזיקע אויס-
צופירן האט מען גימוזט מקריב זײַן הונדערטער אַרביט-
ניִשט ווייניק ניִשט גישלאָפינע נעכט. יעדעס מאָל מחדש :
צו זיין אַ נ״עם אויפטו, אפט קומין מיט אַ נייַ ווארט אַלעמאָל ממציא זײַן אַ פרישן ענין און דערבײַ לערינין די פרטים און פרטי-פרטים ווי אַזוי און אויף וואָסאַרע אופן דאָס צו טון. דערצו האט מען גימוזט מכניס זיין זיך ראשו ורובו און דער צ. ס. איז טאַקע אַריינגיגאַנגין בעובי הקורה פון דער אַרביט, איז דער צ. ס. גיקומין צו דער הכרה, אַז די ימים-טובים און יומא-דפגרא-ס אין יאָר, מוזן אויסגינוצט ווערן, ווײַל יעדער יום-טוב האט אין זיך דעם חומר צו באַלערינין באַוואוסטזיניק יידיש צו מאַכן, האט מען אבער אויך גימוזט צו געבן תמיד אַ נײַעם ניואַנס, דאָ אַ לאקנד ווארט, דאַ אַ צוציאונגס-לאזונג,
אַ סך מאָל גאָר שאַפן עפּיס אינגאַנצן נײַעס.

כדאי צו פאַרצײַכינין דעם אויבן-אויפיקן פּלאַן פון דער
אַרביט : ניסן – אַ פּראפּאַגאַנדע חודש, ל״ג-בעומר – אויספלוג-צײַט, סיון–חודש פון פאַרטיפונג פון אידעאַל, אב – חמשה עשר באב, באַנײַטער יום-טוב סימבאל פון קאַמף קייגן לוק-סוס, עשרת ימי תשובה–שמירת שבת-וואך, חוהמ״ס–ארגאַניזיר-טעג, חשון – ווערבירונגס-חודש, כסליו – פאַרשטאַרקטע שיעורים. שבט–פילאַנטראפּיע, באַקליידונג פאַר אָרימע קינדער, אדר–פאַר
די ארטאדאקסישע שולן אין ארץ ישראל.

אַזוי מיט סדר און דיסציפלין אויפשטעלן אַ באַוועגונג און פאַר איר צו גיפונין יעדעס מאָל דעם נײַעם אויפשוואונג און אַפּ-היליכיק ווארט איז אמת אַ עבודה קשה, אבער דער שעפירישער כּוח, ווערט אַלעמאָל פון דאָס ניי אָנגיפולט מיט אויפטוערישער לחלוחית, ווײַל תמיד פאַר די אויגן שטײַט דער הײַליקער ציל
וואָס מאנט, פארלאַנגט און רופט...

איך מײַד אויס גוזמאות-דיקע לויב-גיזאַנגין אויף דער בנות-
באַיועגונג אפילו אַצינד בעת דער יובל-שמחה. איך קען צו גוט די גרויסע צאָל פון די פאַרשידינע מינים אַסימילירטע יידישע טעכטער. ס-איז אַזוי ווי די חכמים דערציילן, אַז בשעת די יידן האבן גיזאָגט שירה ביים ים, דאט דער אייבערשטער אויסגירופן : „מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה״. דריבער האַלט איך מיך אָפּ פון צו זאָגן שבחים. אבער דאך איז דער אָנדענק-טאָג פונים גישאַפן ווערן פון בנות-אגודת-ישראל, אַ גרויסער יום-טוב און ווער ווײַס, וואָס עס וואלט גיוועֶן מיט אונדז, מיט דער ארטאדאקסיע, מיט דער יידישער פרוי, מיט דער יידישער משפחה, מיט ייַנגין יידישן דור, מיט אונדזערע טראַדיציעס און מיט אַלע הײַליקע פאלק-קנינים, ווען ניִשט יענער טאָג, ווען ס-איז די בנות-באַוועגונג גיקומין אין
דער יידישער וועלט.

*

מיר מאַמינים האבן דאָס רעכט צו זאָגן : ס-איז זיכער ניִשט
קײַן צופאַל, וואָס די בנות-באַוועגונג, האט אין איר גי-שיכטלעכן לוח, אָנצואווײַזן אויף די חדשים אָדר און ניסן, אַלס די צײַט פון איר ניבוירן ווערן. אין חודש אָדר איז גיווען דאָס נס פורים, דאָס יידישע פאלק איז ניצול גיוואָרן פון מארד און טויט, צוליב דעם העלדישקײַט און מסירת הנפש פון אײַן יידישער פרוי און אין חודש ניסן, איז דאָס יידישע פאלק אויסגילײַזט גי-וואָרן, זוכה גיווען צו חרות און א גאַנצער גאולה שוין אײנים זכות פון אַ סך פאלק-גיטרײַע פרומע פרויען דורך „נשים צדקניות״...

בנות אגודת-ישראל גיט דעם בטחון אויף בײַדע, אי צו
קעגין ניצול ווערן פון די צרות און נויט דורך דער אַרביט פון די יחידות, וואָס גײַען מיט מסירת הנפש אין דער מלחמה פאַר [illegible] פאלק און זײַן תורה-קולטור און אי דורך דער מאַסע אַגודה-טעכטער זוכה צו זײַן צו דער
גאולה העתידה.

דער תורה-גיטרײַער כלל ישראל גיט אַלע חברות און
פידערנס פון בנות - אגודת - ישראל די אַלטע היס-
טארישע ברכה.

אחותנו את הי׳ לאלפי רבבה!

– הימן –

פון בנות-אגודת-ישראל

א.

מיר די אויסדערווײלטע טעכטער
פונים אויסדערווײלטן פאלק,
בעטן דיך ישראלס וועכטער,
אונדזער אַרביט גיב ערפאלג;
היט אונדז אָפּ פון פרעמדער קנעכטשאַפט,
נעם פון גלות אונדז אַרויס,
מיר-ן פלאַנצן דיך אין קינד-הארץ
און דײַן גײַסט אין יעקב-ס הויז.
שטאַרק און מעכטיק, גרויס און לעכטיק
אונדזער שטרעבן, ציל, ערפאלג;
זײַן גיטרײַע די אַלט-נײַע:
תורה, ג–ט און יידיש פאלק!

ב.

קום צ׳ אונדז, א, ווײַטע שוועסטער,
האסט גיבלאנדזשיט שוין גינוג,
ווארף די אַלע עבודה-זרה-ס,
קום אין צ׳לטער היים צוריק;
זײַ אַ גוטע און פרומע טאכטער,
גיב דײַן שטים אין אונדזער כאר,
זײַ אַ גוטע, פרומע מוטער.
פאַר-ן צוקונפטיקן דור.
שטאַרק און מעכטיק. . . . .

ג.

צניעות פון דער מוטער שרה
און דער מוטער רבקה-ס גײַסט,
טרערן פון דער מוטער לאה
און דער מוטער רחל-ס טרײַסט;
און דער מוטער חנה-ס תפילה
און דער שוועסטער יהודית שווערד –
היט דאָס אַלעס, היט אין לעבן
און אין האַרצן זײַ עס ווערט!
שטאַרק און מעכטיק, ...

שמואל נאַדלער

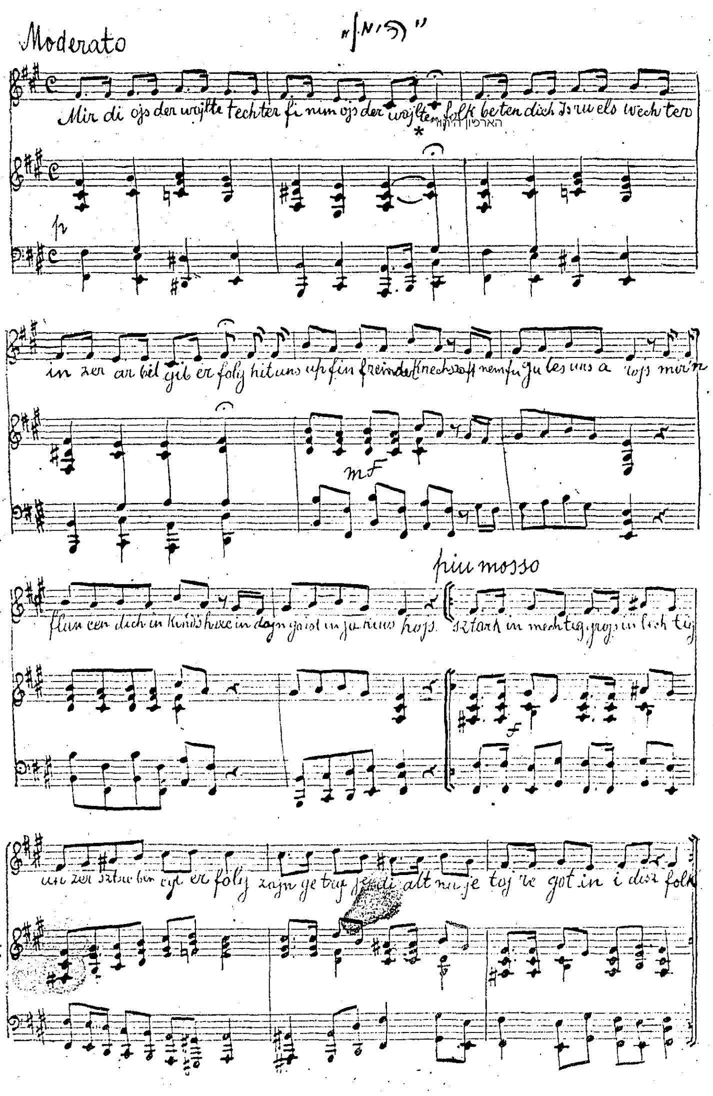

אילוסטרירטע הגדות של פסח

די הגדה, איז דאָס באַליבטסטע ספר אינים יידישן הויז. נישט קיין חידוש. קורם ווערט דאָס ספר באַנוצט אין דער פרייליעכסטער נאַכט אין יידישן הויז. באַזונדער זעגין די קינדער פול מיט פרייד, לייענינדיק אין דער הגדה און הערנדיק זינגין די פאַרשידינע מעלאדיעס צו די שיינע פזמונים.

ארכיון אסופות
די אונטערשריפט פונים סופר, פון דער דאַרמשטעטער הגדה, אויף דער ערשטער טעקסט זייט

נאָך פון מיטל - אַלטער צייט, איז שוין גיווען די הגדה, אַ ענין פאַר קינסטלער; וועלכע האָבן צו איר גישאַפן פאַרשידינע אילוסטראַציעס. היינט צו טאָג זענין פאַראַן הונדערטער אַנטיקן פון אַזעלכע שיינע הגדות און גאָר אַ סך יקר-המציאות-ן.

דאָ גיבן מיר איינִיקע ביל-דער פון אַ גאָר באַרימטער אילוסטרירטער הגדה, באַקאַנט מיטן נאָמען „די דאַרמשטעטער הגדה" די הגדה גופא גיפונט זיך אין דער דאַרמשטעטער לאַנד-ביבלאָטעק. דער טעקסט איז מיט שיינע אָרנאַמענטן פון דעם כתב פון סופר, וואָס האָט די הגדה גישריבן, זעען מיר די שיינקייט פון דער שריפט פונים סופר. אויף אַלע בלעטער זענין פאַרשידן פאַרביק די אילוסטראַציעס. יוו

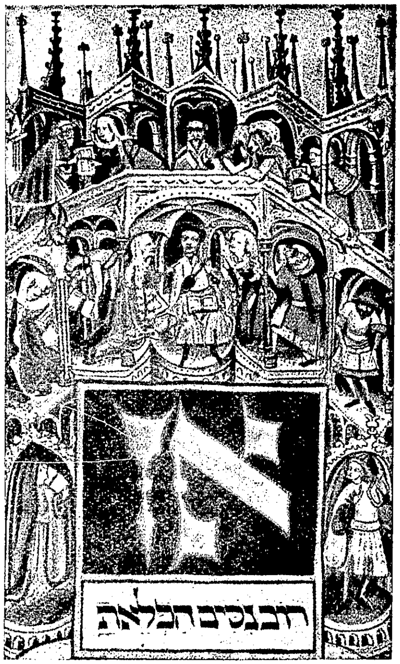
אינטערעסאנטע אילוסטראַציע פון דער דאַרמשטעטער הגדה

מען איז זיך משער איז די הגדה גישריבן גיוואָרן מיט בערך פינף הונדערט יאָר צוריק. באַרימטע קינסטלער, וואָס האָבן די הגדה גיזעען, קאָנען זיך נישט אָנלויבן פון דעם קינסטלערישן חוש, וואָס עס האָט גימוזט האָבן איר מאָלער און שרייבער, אַזוי דאָס נאָך פינף הונדערט יאָר צייט, איז די הגדה נאָך אַלץ אַ אויסערגיוויינטלעכער אוצר פון יידישער קונסט.

אַ סדר-נאַכט אין וועגעריק

די הגדה, וואָס איז באַזונדער אַ ספר פאַר קינדער אין דער גאַנצער יידישער משפחה, ווערט דורך איר קינסטלערישער באַציִרונג אַנציִענד און זייער שטאַרק באַטראַכט ביים סדר - טיש, אַזוי דאָס אַ אילוסטרירטע הגדה, גיט צו דעם סדר - טיש אַ ספּעציעלן חן און פאַרשאַפט גרויס תענוג. אין די לעצטע צייטן איז דער דאזיקער מין הגדות כמעט נישט בנמצא. ס-זענין אבער דאָ פלענער, ווי אַזוי דער פאַרלאַג „ב"י" זאל קענין אַ ויסגעבן איבער אַ יאָרן אַזאַ הגדה אויף יידיש און לאמיר האָפן, אַז ביי דער מיטהילף פון אינדזער ברייטן לייענער-עולם, וועט דאָס אַמאָל גישען.

קניידלעך לכבוד פסח...

פאַרלאַנגט זאַמל-ביכלעך אויף אַבאָנענטן פאַרן בית-יעקב-זשורנאַל
ווייכטיקע ביכער מתנות פאַר די זאַמלער!

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 067-068 a הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 5 מתוך 46

דער רוף, וואָס איז דערהערט געוואָרן

פון ד ר. י ה ו ד י ת ר א ז נ ב ו י ם

מיר זענען זיך היינט משמח לכבוד דעם פינף-יעריקן יובל פון אונדזער שוועסטער-פּאַראייניקונג. שטעלט זיך אבער די שאלה: צי זענען דען מיר נישט פון אונדזער געבוירן אָן צוזאַמען יידישע שוועסטער? — יא, מיר זענען דאָס תמיד געווען און מיר האבן דערפון נישט געוואוסט און אַ פשיטא שוין, דאָס מיר האבן דאס ערשט מַרגיש געווען, יעדע איינציקע האט זיך געלעבט אין איר ווינקל פאַר ז י ך אַ ל י י ן. און אַ סך הערצער פון יידישע טעכטער האט געפלאַמט די ליבשאַפט צו תורה און יידישקייט, אבער עס האט געמוזט קומען דער גוטער ווילן און נאך מער דער כוח פון ארגאניזאַציע, בכדי דאָס אַלץ צוזאַמענצוגיסן און דערפון זאל ווערן דער גרויסער כוח פון דער באַוועגונג, וואָס רופט זיך „בנות אגודת ישראל".

אַ רוף איז דערהערט געוואָרן: וואַכט אויף, קומט אין אונדזערע רייען, פון יענים טאָג אָן איז דערדאזיקער רוף אַלס כסדר געוואָרן שטאַרקער און אָפהיליכיקער און מיר זעען ערשט אַצינד, וואָס דער דאזיקער קול-קורא האט אויפגיטון.

ווען עס דען מעגלעך זיין, בייצוקומען די שוועריקייטן פון פירערשאַפט און מיטלען צו קענען אַזאַ געוואַגטן בנין אויפשטעלן.

ביי דער גרינדונג-קאנפערענץ אין לאדזש איז אבער פון דער פאַנטאַזיע געוואָרן אַ ווירקלעכקייט. מענטשן, וועלכע האבן זיך נאך קיינמאָל נישט געזען, האבן זיך געקוקט פאַרחידושט אין די אויגן אַריין און דערקענט, אַז אַלע שטרעבן זיי צו איין ציל, און ביים געזעגנין זיך האבן זיך אַלע די געפילן צוזאַמענגעשמידט און דערפון איז געוואָרן אַ קרעפטיקער רצון, צו אַרביטן פאַר דער הייליקער אידעע.

אָבער חברות! פון דער מלוכה פון אידעען ביז דער מלוכה פון דער פשוטער ווירקלעכקייט איז אַ שווערער וועג.

שוועסטער! באַדענקט אייך! לאזט נישט אַוועקרייבן אייער אידעאַל דורך די נסיונות, וואָס מען מוז מיטלעבן ביי דער אַלטעגלעכקייט. זאל דער אָנדענק-טאָג פון יענער היסטארישער שעה זיין פאַר אונדז אַ התעוררות צו באַנייטער און פאַרשטאַרקטער אַרביט און שטאָלץ מיט דער פאָן פון „בנות אַגודת ישראל"!

שוועסטערלעכער פריינטשאַפט

פון חוה לאַנדסבערג, ווין

אַ פייערונג פון אַ יובילעאום שטעלט זייער ערנצטע תביעות די חברות פון דער געפייערטער ארגאַניזאַציע... מיר דאַרפן זיך קודם-כל אָפגעבן אַ דין-וחשבון צי מיר האבן מיט גינוג כוחות געדינט אונדזער הייליקער זאַך.

שנית מוזן מיר שטענדיק האָבן פאַר אונדזערע אויגן דעם כלל אַז מ-טאָר נישט בלייבן שטיין אין מיטן וועג, נאר ווייטער ממשיך זיין די אונטערגענומענע אַרבית מיט פאַרטאפלטער ענערגיע.

עס שטעלט זיך די שאלה, וואָס האבן מיר דערגרייכט במשך די 5 יאָר? ווער עס לייענט דעם בית-יעקב-זשורנאַל, דער זעט דעם ענטפער. די ידיעות פונים כסדרדיקן אויפשטייג פון דער באַוועגונג במשך דער אַפגילאפינער יובל-תקופה דערציילט אונדז גינוג פון דעם וואָס עס איז דערגרייכט געוואָרן.

כדאי צו דערמאַנין דעם פראיעקט פון דער פרשה חומש, וואָס איז איינגעפירט געוואָרן און דאָס איז דער סימן פון דעם כוח און חיות און שטאַרקע צוגעבינדנקייט צו תורה, וואָס עס האט די גאַנצע בנות אַגודת ישראל.

תלמידות פון בית-יעקב סעמינאַר אין ווין

איך וועל זיכער דערפרייען אַלע חברות איבערגעבנדיק זיי אַ פריילעכן גרוס פון ווין. כאַראַקטעריסטיש, אייראָפּא טוט נאך אייך, די בנות ישראל פון פוילישן יידנטום. אט איז דער בית-יעקב - סעמינאַר אין ווין, בעת דעם לעצטן ווינטער געוואָרן אַ ציצוּאונגס - ארט פאַר צענדליקער יידישע מיידלעך פון מערב-אייראָפּע, וואָס וועלן זיין די גרינדער פון „בית-יעקב" און „בנות אַגודת ישראל" אויך דארט אין יענע צענטרן.

און טאַקע אין זייער נאָמען שיק איך אייך דעם האַרציקסטן אויסדרוק פון שוועסטערלעכער-פריינטשאַפט, זאל הקב״ה אייך און אונדז שטאַרקן און געבן ברכה אין אונדזער עבודת הקודש.

בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 067-068 a הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 6 מתוך 46

פון דעמלט ביז היינט

שרה שענירער

(צום 5-יעריקן יובל פון בנות-אגודת-ישראל)

איך ווידער א יובל-שמחה אין אונדזער באוועגונג. ס-קאן באלד זיין א ספק צי ס-איז אזוי גיזונט — כסדר צו פראוון שמחות. ס-קוקט אויס א שטייגער ווי מען וואלט ספעציעל אויס-גיזוכט יובילעאום-ס און — אז מ-זוכט גיפונט מען האך.

אבער, ניין מיינע ליבע בנות-שוועסטער. נישט אזוי שטעל איך מיר פאר אונדזערס א יובילעאום-פייערונג. אסך ערנצטער באטראכט איך דאס ענין פון אונדזערס א יובילעאום, ווי מ-קען מיינין.

פאר מיינע אויגן וויקלט זיך פונאנדער דאס בילד, פון מיין אנקומין קיין ווין, מיין ערשטער רעפעראט אין קראקע פאר די פאר צענדליקער מיידלעך. נאך זעקס חדשים מיפולער ארבייט האב איך דערזעען, אז מיט דערוואקסינע גייט שוין גארנישט צו מאכן, ווי האבן שוין זייערע איי-גינע השקפות און איך זע, אז כ-וועל ביי זיי שוין גארנישט פועלן.

און שפעטער ווען איך נעם מיך צו די קליינע קינדערלעך, און מיין ארבייט זיי צו ערציען מיט יידיש ווי‌סן און רעליגיעזער התלהבות איז שוין נושא-פירות, קומין ערשט צו יק א טייל ... די עלטערע און קוקן מיט קנאה אויף די פריידיקע פנים-לעך פון די קליינע קינדער און אויך זיי ווילן אמת-ע יידישע טעכטער ווערן. איך גלייב אבער ווייניק אין זייערע רייד און ארבייט כסדר ווייטער נאר אלץ ביי די קינדער און דא ב"ה איז די ארבייט כסדר פול מיט מזל ברכה. (זע מיין טאג-בוך ב"י 42,40). ערשט אין יארן שפעטער שטעלן זיך צו דער ארבייט בעטי ראט-שילד (פרוי ווארעשנער) לאצע שטשעריינסקא (פרוי וואטשאזש) און זיי רופן אין ווינטער פ"ו א פארזאמלונג, צו וועלכע ס-קומין 350 מיידלעך און אט ערשט אצינד ווערט גיגרינדיט די „בנות אגודת ישראל. מיט התלהבות נעמין אלע אויף דאס פראגראם פון „ויעשו כולם אגודה אחת" און באלד דערנאך הערט זיך די פרייליכע בשורה פון דער גרינדונג-קאנפערענץ אין לאדזש.

צו דער קאנפערענץ קום איך נישט, הגם מיין הארץ איז אינגאנצן דארט... פארוואס? איך גלייב מיר נאך אלץ נישט צו, אז טאקע מיין שענצטער חלום ווערט דארט מקוים. איך בין אלץ נישט זיכער, אז שוין דא טאקע מיידלעך, דערוואקסינע, וואס גייען מיט אונדזער אידעאל. ווען איך נעם אבער אפ די גרוסן פון דער קאנפערענץ, איבערצייג איך מיך באלד, אז, ס-איז עפיס גרויסעס גישעען און עס ווערט פון דעמדאזיקן צוזאמינפאר גי-שריבן ווערן דאס שענצטע בלאט אין דער אויפלעב-גישיכטע פון דער יידישער רעליגיעזער טאכטער.

איך דערמאן זיך: איינגאנצן א פאר שטעטלעך גיווען פארטרעטן. אבער דער ריזן-זאל וואו ס-זענין גיווען פארזאמלט א קרוב טויזנט יידישע פרויען און מיידלעך האט גיגעבן בטחון, אז ס שאפט זיך א גרויסע זאך. די עפנטלעכקייט חידוש-ט זיך דעמלט ווי אזוי די פארויצערן, א גיבילדיטע יידישע טאכטער פון מערב-אייראפע מאכט אן-הפסקה צו מנחה-דאווינין. דער עולם שטוינט און קען זיך גארנישט אפדערציילן פון דעם „חידוש" און באלד זעען טאקע אלע, אז ס-סאיז נישט קיין קאטאוויס און ס-איז א שפראצונג פון א נייער וויכטיקער באוועגונג אין דער יידישער גאס.

דער צ. ס. וואס ווערט גישאפן אין לאדזש הייבט אן ארביטן מיט ערפאלג פאר דער באוועגונג. דער ב"י זשורנאל גייט ווידער ארויס און שוין אלס אפיציעלער ארגאן פון „בנות אגודת ישראל" און עס גידויערט ווידער נישט לאנג און מיר האבן שוין די צווייטע אימפאזאנטע בנות-קאנפערענץ אין לאדזש. און ערשט דא נישט לאנג די פאביניצער קאנפערענץ אין יעצט גרייטן מיר זיך צום צענטראל-ראט צוזאמינפאר איןווארשע.

איך זע אז מיין חלום איז שוין ב"ה גאר א גרויס שטיקווירקלעכקייט. טויזנטער יידישע טעכטער גיין מיט אונדזער פאלק, זענין גי-טריי אונדזערע הייליקטימער און נאך מער זע איך דאס בעת מיינע באזוכן אויף דער פראווינץ. איך איבערצייג זיך, אז אונדזער הייליקער גידאנק האט גי-פלאנצט טיפע שרשים אין דער מחנה פון „אונדזער יידישע שוועסטער.

נו, נאך פיניף יאר ארביט, איז עס פארט א שטיקל שמחה און אויב נישט גאר א גרויסער און שיינער יום-טוב.

גרינדונג-קאנפערענץ פון בנות-אגודה-ישראל כ"ב—כ"ג אדר פ"ו

איך האלט אבער תמיד, אז יעדע שמחה אונדזערע מוז אויך מיט א שטיקל דין וחשבון זיין פארבינדן זיין און וואס זאל זיין אצינד אונדזער חשבון הנפש?

שטאלץ מיטן יידישקייט! אט דאס פעלט נאך אסך פון אונדזערע חברות. מען שעמט זיך למשל צו וואשן צום עסן אין גיזעלשאפט, ווען די אנוועזנדע טון דאס נישט. און אזוי איז עס נאך ביי אסך אונדזערע מצוות. מען רעכנט זיך מיט קריטיק פון פרייע און עמי-הארצים.

עס גייט צו פסח און באלד וועט מען ארויסרוימין דאס חמץ פון דער יידישער שטוב. ביים רוימין דאס חמץ דארף מען אבער גידענקן, אז צוגלייך דערמיט מוז מען אויסרוימין דאס „חמץ" פון הארצן, דאס מיינט מען די שלעכטע גיוואוינהייטן, דעם יצר-הרע. מיין עצה איז, אז קודם זאל גילערנט ווערן פון אלע גרופן „מסילת ישרים" און דינים, אלע זאלן וויסן זייערע פליכטן אלס „בנות אגודת ישראל" אלס די טעכטער פון דער גרויסער אגוד, וואס איר אמת-ער ציל איז, אז ס-זאל מקוים ווערן דער, „ויעשו כולם אגודה אחת" לעשות רצונך בלבב שלם.

איך וויל נאך דא דערמאנין ווידער אמאל אונדזער חוב צום בית יעקב זשורנאל. עס פעלן שוין באמת אויס ווערטער וועגן דער זאך צו רעדן. נאר פארט מוזן מיר גידענקן אז: אם אין אני לי מי לי? וואו וואלטן מיר אויסגיזען אן דערדאזיקער טריבונע? ווער וואלט אונדז גיהערט און ווי אזוי וואלטן מיר וויקעלט זיך צונויפרעדן? שוין צייט אז מען זאל דא עפיס טון און אצינד בעת שמחה איז דאך באמת דער פאסיקסטער מאמענט דערויף!

עמוד 7 מתוך 46
בית יעקב-לודז/גליון/שנה ח/גליון 067-068 a הודפס מתוך הארכיון היהודי